

The background of the image is Raphael's famous fresco 'The School of Athens'. It depicts a group of ancient Greek philosophers in a grand, vaulted architectural setting. Plato is shown in the center, pointing upwards, while Aristotle stands next to him, gesturing downwards. Other figures include Pythagoras, Socrates, and various other scholars engaged in discussion or study. The architecture features a large archway with a decorative frieze and a window in the background.

devlet PLATON

DEVLET

Platon

ANTİK DÜNYA KLASİKLERİ
Mayıs 2017

BİRİNCİ KİTAP

Dün tanrıçaya sadakatimi sunmak için Ariston'un oğlu Glaucon ile beraber Pire'ye indim, aynı zamanda bayramı nasıl kutladıklarını da görmek istemiştım, çünkü festivalin açılış günü idi.

Yurttaşların geçit töreni çok güzeldi, fakat Trakyalıların uygun adım yürüyüşle yaptıkları sürpriz gösteriden daha iyi değildi.

Duamızı ettikten ve gösteriyi izledikten sonra şehre dönüyorduk ki tam eve doğru yola koyulmuşken Cephalus'un oğlu Polemarchus, bizi uzaktan görmüş. Hizmetçisine koşup yanımıza gelmesini ve onu beklememizi söylemesini emretmiş. Hizmetçi arkadan, elbisemin eteğinden yakaladı ve:

– Polemarchus kendisini beklemenizi istiyor, dedi.

Geri dönüp efendisinin nerede olduğunu sordum.

– İşte orada, dedi, arkanızda. Şu yoldan geliyor. Onu bekleyin.

Glaucon:

– Bekleyelim öyleyse, dedi.

Biraz sonra Polemarchus yaklaştı ve Glaucon'un kardeşi Adimantus ve Nicias'ın oğlu Niceratus ve belli ki tören alayından birkaç kişi daha.

İçlerinden Polemarchus konuşmaya başladı:

– Sokrates, yüzünüzü şehre doğru dönmüşsünüz, bizi terk ediyor gibisiniz.

– İsabetsiz bir tahmin değil, dedim.

– Bizim kaç kişi olduğumuzu görmüyorsunuz galiba.

– Görüyoruz elbette.

– Öyleyse, ya kendinizi daha iyi savunmak ya da burada kalmak zorundasınız.

– Neden? Başka bir yolu yok mu? Gitmemize izin vermeniz gerektiğine ikna edemez miyiz sizi?

– Eğer sizi dinlemeyi reddedersek bizi ikna edebilir misiniz?

– Asla, diye cevap verdi Glaucon.

– Öyleyse sizi dinlemeyeceğiz. Kendinizi buna alıştıırırsanız iyi edersiniz.

Adimantus:

– Bu gece tanrıçanın şerefine atlı bir meşale yarışı olacağını duymadığınızı mı söylemek istiyorsunuz, diyerek araya girdi.

– Atlı mı, dedim. At üstünde giderken bir yandan meşale taşıyacıklar, bir de meşeleleri elden ele geçirecekler, öyle mi? Yeni bir şey mi bu?

Polemarchus:

– Bu işin usulü böyle, dedi. Üstelik görülmeye değer bir gece şenliği de olacak. Yemekten sonra çıkıp gider, manzaraya bakarız ve orada bir sürü delikanlı ile buluşur, sohbet ederiz. Hadi kalın, isteğimizi geri çevirmeyin.

– Kalmak zorundayız galiba, dedi Glaucon.

– Pekâlâ, mademki öyle, dediğin gibi olsun, dedim ben de.

Bunun üzerine onlarla birlikte Polemarchus'un evine gittik. Polemarchus'un kardeşleri Lysias ve Euthydemus, Kalkedonlu Thrasy-machus, Paenyalı Charmantides ve Aristonymus'un oğlu Clitophon da oradaydı. Polemarchus'un babası Cephalus da evdeydi.

Cephalus'un çok yaşlandığını düşündüm; onu son gördüğümden beri uzun zaman olmuştu. Minderli bir sandalyede oturuyordu ve kafasında bir çelenk vardı, avluda az önce bir kurban kesmişti çünkü. Gidip yanına oturduk.

Cephalus beni görür görmez selamladı ve:

– Pek sık gelen bir misafir değilsin, Sokrates, dedi. Pire'ye, bizi görmeye gelmiyorsun. Bu yaptığın doğru değil. Şehre halen kolaylıkla gelebilecek olsam seni burada tutmama gerek olmazdı, o zaman seni

ziyaret etmeye biz gelirdik. Ziyaretlerinin arasını çok açmamalısın. Çünkü kendi adıma sana söylemeliyim ki bedenimin yaşlanması artıkça tatlı sohbet için duyduğum istek ve ondan aldığım haz da aynı ölçüde artıyor. Benim bu isteğime karşı koyma, kendini bu delikanlılara arkadaş ve evimizi evin kıl, bize çok yakın arkadaşların ve samimi dostların gözüyle bak.

– Evet Cephalus, dedim, yaşını başını almışlarla sohbet etmeyi ben de severim. Belki bizim de geçeceğimiz yolun yolcusu olmuşlardan bunun neye benzediğini öğrenmeliyiz bence. Yaşlanmak nasıl bir şey; kaba ve zorlu mu, yoksa kolay ve zevk verici mi? Bu konuda senin ne düşündüğünü öğrenmek isterim. Şimdi sen, şairlerin “ihtiyarlığın eşiği” dediği yere geldin. Hayatın, hazmedilmesi zor bir kısmı mı bu? Yaşlılık için sen ne dersin?

– Öyle gerçekten Sokrates. Sana bu konudaki fikrimi anlatayım. Aramızdan aynı yaşlardaki ihtiyarların bir araya geldiği ve o eski atasözünü doğruladığı olur sık sık. Bu bir araya gelişlerde çoğumuz gençliğin kaybedilmiş zevklerine özlem duyarak; şaraptan, kadınlardan, şenliklerden ve gençlikte yaşanan diğer şeylerden alınan zevkleri hatırlayarak ağlarız. Kendilerinden o en büyük zevkin alındığı, o zaman pek güzel yaşadıkları, ama artık hiç de öyle olmadığı düşüncesiyle yakınır bazılarımız. Kimileri de arkadaşlarının ve akrabalarının, yaşlılara karşı saygısız davrandığından şikâyet eder ve yaşlılığa mal ettiği tüm üzüntüler için kederli bir dua okur. Ama bence Sokrates, bu sözleri söyleyenler, kabahati doğru yerde aramıyorlar. Eğer üzüntülerinin sebebi gerçekten yaşlılık olsa idi ben de hayatının bu dönemine gelmiş diğer insanlar ile aynı tecrübeye sahip olurum. Aslında evvelce böyle hissetmeyen yaşlılarla karşılaşmışım ve ayrıca Sofokles’in bir arkadaşının kendisine “Afrodit ile aran nasıl Sofokles, doğal gücün hâlâ dinmedi mi?” diye sorduğunu duymuştum. Sofokles: “Bu dediğinden kurtulduğuma ne çok seviniyorum, sanki zalim ve belalı bir efendiden kurtulmuş gibi” diye yanıtlamıştı bu soruyu. O zaman bunun iyi bir cevap olduğunu düşünmüştüm ve hâlâ da öyle düşünüyorum. Gerçekten yaşlanmak,

büyük bir huzur ve bu tür konularda kutsal bir azatlıktır. Tutkuların ve isteklerin azılı heyecanı gevşeyince, Sofokles'in dediği gibi, çılgın efendilerden kurtuluruz. Akrabalar ve arkadaşlarla olan ilişkiler ve şikâyetler konusuna gelince... Bunun tek bir sebebi vardır Sokrates; yaş değil, kişinin karakteri. İlımlı ve neşeli olanlar için yaşlılık sadece biraz sıkıcıdır. Ama öyle olmayana, yaşlılık da, gençlik de bu tür eğilimlerinden dolayı zorlu olur.

Bu sözlerinden ötürü Cephalus'a hayranlık duydum ve daha çok dinleme isteğiyle onu konuşurmaya çalıştım. Dedim ki:

– Sanırım Cephalus, çoğu insan senin böyle konuştuğunu duyduğunda ikna olmaz. Senin yaşlılığı böyle kolaylıkla hazmetmenin, mizacından değil zenginliğinden kaynaklandığını düşünür. “Zenginin tesellisi çok” der.

– Haklısın, dedi, benim görüşümü kabul etmezler. Onların da haklı olduğu şeyler var, ama sandıkları kadar çok değil. Aslına bakarsan Themistocles'in cevabı buraya çok uygun düşer, Seriphus'un küçük adasından gelen bir adam saldırganlaşıp Themistocles'in namının kendisinden değil, memleketinden geldiğini söylediğinde, Themistocles “Ben Seriphuslu olsaydım ünlü olmayacaktı, ama sen Atinalı olsaydın da ünlü olmayacaktın” diye cevap vermiş. Aynı ilke, zengin olmadıkları için yaşlılığı hazmedemeyen bu insanlara da pekâlâ uygulanabilir. Çünkü ne akli başında bir adam fakirlikle birleşen yaşlılığa katlanmayı pek kolay bulabilir ne de akılsız bir kişi zenginliğin sağladığı imkânlar olsa da tatminkâr ve mutlu bir mizaca erişir.

– Sorabilir miyim Cephalus, dedim, servetinin çoğu sana miras mı kaldı, yoksa kendin mi kazandın?

– Kazandım, dedi. Para kazanma işinde büyükbabamla babamın arasında bir yerdeyim. Adını taşıdığım büyükbabam, miras olarak benim bugün sahip olduğum kadar bir servet devralmış ve onu birkaç misline çıkarmış. Babam Lysanias ise bugünkü miktardan daha aşağıya düşürmüştü. Bense bu varlığı biraz arttırarak oğullarıma bırakırsam memnun olacağım.

– Bunu sormamın nedeni paraya çok düşkün görünmemen, dedim. Genellikle parasını kendisi kazanmamış olanlar böyle olur. Kendisi kazanmış olanların ise parayı sevmek için diğerlerine göre iki misli sebebi vardır. Onlar parayı, hem herkesin sevdiği gibi işe yaramasından ötürü, hem de kendi eserleri olarak gördükleri için severler. Şairlerin şiirlerini ve babaların da oğullarını sevmesi gibi. Bu yüzden onlarla anlaşmak güçtür, zenginliğin dışında hiçbir şeye değer vermezler.

– Haklısın, diye yanıtladı.

– Seni temin ederim böyle, dedim. Ama bana bundan daha fazlasını anlat. Varlık sahibi olmakla elde ettiğin en büyük nimetin ne olduğunu düşünüyorsun?

– Öyle bir şey ki, dedi, anlatırsam birçoklarını buna inandırmam kolay olmaz. Sana söyleyeyim ki Sokrates, bir insan ölüme doğru gittiğini fark ettiğinde daha önce hiç aklına gelmeyen düşünceler ve kaygılarla dolar kafası. Öte dünyaya dair hikâyelere ve burada günah işleyenlerin orada nasıl ceza çekeceğine o güne kadar gülen bir insan bile “Ya bunlar doğruysa?” şüphesiyle ıstırap çekmeye başlar. İhtiyarlığın verdiği güçsüzlüğü bir yana koyalım, insan şimdi kendisini öte dünyaya daha yaklaşmış gördüğünden bu fikirler daha da belirginleşir. İnsan şüpheyle, kaygıyla ve dehşetle dolar ve kimseye kötülük yapıp yapmadığını düşünmeye, hesap etmeye başlar. Ömrünün defteri kendisine kötülüklerle dolu bir hesap gösteriyorsa eğer insan, tıpkı bir çocuk gibi uykularından korku içinde tekrar tekrar uyanır. Günleri, gelecek kötülükleri beklemekle işgal olunur.

Oysa hiç haksızlık etmediklerini bilenlere, Pindar’ın da söylediği gibi, “ihtiyarlık günlerini besleyen tatlı bir umut” eşlik eder. Hayatını adaletle ve dindarlıkla geçirmiş birisi için şair ne güzel söylemiş: “İnsanın yüreğini neşelendiren ve ahir ömrünü besleyen tatlı bir refakatçi, fanilerin değişken zihninin hâkimi, yoldaş umut!”¹ Ne güzel ve ne hayran olunası bir söz! İşte bu nedenle para kazanmaya değer veriyorum, ama

---

1 Pindar, fr 214.

herkes için değil, iyi insanlar için. Kasıtsız da olsa kimseyi aldatmamak ve kimseye kötülük yapmamak, tanrıya kurbanlar sunmak ve insanlara para konusunda borçlu kalmamak, böylece öte dünyaya korku içinde gitmemek için para önemli. İşte bu konularda varlık sahibi olmanın payı az değildir. Paranın daha başka çok yararları da vardır. Ama bunu diğerlerinin karşısına koyduğumda Sokrates, duyarlı bir kişi için zenginliğin en büyük yararı budur derim.

– Takdir edilecek bir duyarlılık gösteriyorsun Cephalus. Ama bu kadar özel bir konuyu; yani adaleti, “Doğru söylemek ve herkese onlardan alınan şeyi geri vermek” diye böyle hiç nitelendirmeden mi anlatacağız? Acaba bu davranışlar; yani doğru söylemek ve herkese kendilerinden alınan şeyleri geri vermek bazen adaletli, bazen adaletsiz olabilir mi? Demek istiyorum ki, mesela bir kişi aklı başında bir arkadaşının silahlarını almış olsa, sonra ödünç veren kişi aklını kaçırsa ve silahlarını geri istese... Sanırım herkesin katılacağı gibi, bu örnekte silahları geri vermemek doğru olur. Bu durumda emaneti geri veren adaletli davranmış olmaz. Yine, bu durumda olan birine sadece gerçekleri söyleyen kişi de adaletli davranmış olmaz.

– Haklısın, diye yanıtladı.

– Demek ki adaletin tanımı, gerçeği söylemek ve aldığını vermekten ibaret değil.

Polemarchus söze karışarak:

– Hayır, eğer Simonides’e inanırsak adaletin tanımı budur Sokrates, dedi.

Cephalus:

– Pekâlâ, bütün tartışmayı size bırakıyorum, dedi. Benim gidip kurbanla ilgilenmem gerekiyor.

– Peki, dedim, senin olan her şeyin varisi Polemarchus, değil mi?

Gülerek:

– Kesinlikle, diye yanıtladı ve aynı anda kurban ayinine gitti.

– Söyle öyleyse Polemarchus, madem tartışmanın varisi sensin, Simonides’in adalet üzerine söylediği ve senin de haklı bulduğun söz ne?

– Şudur, diye yanıtladı. “Herkes hakkını vermek.” Bence Simonides, bunu söylemekte çok haklı.

– İtiraf etmeliyim ki Simonides’e inanmamak kolay değil. Akıllı ve ilham sahibi bir kişidir o. Fakat Polemarchus, sen Simonides’in bu sözle ne demek istediğini şüphesiz anlıyorsun, ama ben anlamıyorum. Besbelli ki biraz önce bahsettiğimiz şeyi, yani emaneti akıllı başında olmayan birine geri vermeyi kastetmiyor. Ama emanet alınan şey hâlâ bir anlamda, o eşyanın ilk sahibine ait değil midir?

– Evet.

– Ama “emaneti geri vermek” ilkesi, isteyenin akıllı başında değilken ona vermek olmamalı kesinlikle.

– Doğru.

– O halde öyle görünüyor ki, “Ödünç alınan şeyi geri vermek doğrudur” derken Simonides başka bir şeyi kastetmiş olmalı.

– Evet Sokrates, başka bir şeyi kastetmiş olmalı gerçekten. Çünkü Simonides dostların dostlara olan borcunun kötülük değil, iyilik etmek olduğuna inanır.

– Anlıyorum, alan ve veren kişiler dost iseler ve geri vermek veya kabul etmek zararlı oluyorsa hak ya da borç olan şey geri verilmez, demek istiyorsun. Simonides’in kastettiği bu değil mi?

– Evet, öyle.

– Peki ya insan, düşmanlara onların hakkı olan şeyi geri vermemeli mi?

– Vermeli elbette. Onların hakkı; yani düşmanın düşmana olan borcu, onun için uygun olan kötülüktür.

– Simonides şairlere özgü bir üslupla, adaletin tarifini bir bilmece gibi yapmış. Öyle görünüyor ki “Adalet, herkese kendisine uygun olanı vermektir” diyor, buna verdiği isim ise “hak.”

- Başka ne sanıyorsun ya, diye sordu.
- Tanrı adına, dedim. Farz edin ki birisi ona şöyle sordu: “Söyle bana Simonides, hak olarak neyi, neyi veren bir sanat hekimlik sanatı olarak anılır?” Simonides buna ne cevap verirdi dersin?
- Besbelli ki, dedi, bedenlere ilaç, yiyecek ve içecek veren sanat.
- Hak olarak neyi, neye veren sanat, aççılık sanatı olarak anılır?
- Etlere lezzet veren sanat.
- Pekâlâ. Aynı şekilde söyle bana, kimlere ne veren sanat, adalet olarak adlandırılabilir?
- Biraz önceki örnekleri izleyeceksek, dostlara fayda ve düşmanlara zarar veren sanat.
- Öyleyse Simonides’e göre adalet “dostlara iyilik ve düşmanlara da kötülük” yapmak mıdır?
- Öyle zannederim.
- Peki öyleyse, hasta olduklarında hastalık ve sağlık bakımından en çok kim dostlara fayda ve düşmanlara zarar verebilir?
- Hekim.
- Ya denizdeki tehlikeler konusunda kim ehildir?
- Kaptan.
- Peki ya adil insan, dostlara fayda ve düşmanlara zarar vermeye en çok hangi işlerde muktedirdir?
- Savaşırken ve ittifak yaparken.
- Pekâlâ. Ama sevgili Polemarchus, eğer insan hasta değilse hekime ihtiyacı yoktur.
- Doğru.
- Ve aynı şekilde denizde olmayanların da kaptana ihtiyacı yoktur.
- Evet.
- O zaman “Savaşta olmayanlar için adil insan yararsızdır” diyelim mi?

- Hayır.
- Öyleyse adaletin barışta da yararı vardır.
- Evet, vardır.
- Tarımda da, değil mi?
- Evet.
- Yani ürün edinirken de.
- Evet.
- Ayakkabıcılık sanatında da.
- Evet.
- Tahmin ederim “Ayakkabının yapımı esnasında da adalet gerekir” diyeceksin.
- Kesinlikle.
- Öyleyse söyle bana; barış zamanında adalet, hangi hizmet için, neyin sağlanması için yararlıdır dersin?
- Anlaşmalarda ve ilişkilerde Sokrates.
- İlişkiler derken işbirliklerini mi, ortaklıkları mı, yoksa başka şeyleri mi kastediyorsun?
- Ortaklıkları elbette.
- Dama taşlarını yerleştirirken kim iyi ve faydalı bir ortaktır? Adil insan mı, yoksa dama oyuncusu mu?
- Dama oyuncusu.
- Peki ya duvar örerken, adil insan, inşaat ustasından daha iyi ve faydalı bir ortak mıdır?
- Katiyen.
- Arp çalarken arpist adil insandan daha iyi bir ortaktır. Peki hangi işte adil insan daha iyi bir ortaktır?
- Sanırım para işlerinde.

– Ama paranın kullanımını için müşterek bir at alma veya satma fırsatı olduğunda değil. Atlardan anlayan bir kişi, bu konuda daha iyi bir ortak olur, öyle değil mi?

– Belli ki öyle.

– Veya söz konusu olan bir gemi ise yine bir gemi işçisi veya kaptan daha iyi bir ortaktır.

– Öyle görünüyor.

– Peki nasıl bir para ortaklığında adil insan daha iyi bir ortaktır?

– Paranın emanet edilmesi ve emin bir şekilde tutulması gerektiği zaman Sokrates.

– Paranın kullanılmadığı, öylece boşta durduğu zaman mı yani?

– Sanırım.

– Öyleyse adalet, paranın kullanılmadan durduğu zaman için yararlı.

– Öyle gözüküyor.

– Ve yine bir bıçağın güvenle muhafaza edilmesi gerektiğinde adalet işe yarar. Ama ne zaman ki bu bıçağın kullanılması gerekir o zaman bağcının hüneri işe yarar.

– Besbelli.

– Demek ki şöyle söylemelisin; adalet bir kalkanın, bir lirin ya da başka bir şeyin saklanması gerektiğinde, kullanılması gerekmediğinde işe yarar. Ama ne zaman ki bunların kullanılmaları gerekir, askerlik sanatı veya müzik işe yarar o zaman.

– İster istemez.

– Öyleyse adalet her işte, her şeyin kullanılmasında yararsız; ama bu şeyler kullanılmadıklarında yararlı.

– Öyle görünüyor.

– Dostum, eğer adalet, sadece kullanılmayan ve gereksiz şeyler için işe yarıyorsa o kadar da değerli bir şey değil. Hadi şöyle düşünelim. Dövüşte veya boksör olarak başka yerde yumruk atmada en hünerli olan

kişi, aynı zamanda bir yumruk karşısında en iyi savunmayı yapabilen kişi değil midir?

– Kesinlikle.

– Bir hastalıktan nasıl korunması gerektiğini en iyi bilen kişi, aynı zamanda onu bulaştırmakta ve suçunun ortaya çıkmasından kurtulmakta en usta kişi değil midir?

– Sanırım öyle.

– Yine bir orduyu korumada usta olan kişi, düşman hattından düşmanların tasarıları ve işlemleri ile ilgili bilgi çalmada da ustadır.

– Kesinlikle.

– Demek ki bir şeyi yetenekli biçimde koruyan kişi, aynı zamanda o şey çalma konusunda da ustadır.

– Öyle görünüyor.

– Öyleyse adil insan, parayı korumada usta ise çalmada da usta olabilir.

– Söylenenler açıkça buna işaret ediyor.

– Böylece adil insan, hırsıza dönüştü gibi. Bu fikri Homer'den çıkar-
dın galiba. Çünkü o Odessa'nın anne tarafından amcası olan Autolycus'u
över ve onun "hırsızlıkta ve yalancı şahitlikte bütün insanlardan üstün"²
olduğunu söyler. Bu bakımdan sana, Homer'e ve Simonides'e göre ada-
let, bir çeşit hırsızlık gibi bir şey. Ama dostların yararına ve düşmanların
zararına olmak şartıyla. Senin kastettiğin bu değil mi?

– Zeus adına hayır! Artık ne dediğimi bilmiyorum. Hâlâ inandığım
o ki adalet; dostlara fayda, düşmanlara zarar vermektir.

– Dostlar derken neyi kastettiğini sorabilir miyim? Değerli gibi görü-
nen kişileri mi, yoksa öyle gibi görünmedikleri halde gerçekten değerli
olanları mı kastediyorsun? Yine aynı şekilde, düşmanlar için ne dersin?

– İnsanlar iyi zannettikleri kişileri sever ve kötü olduğunu sandık-
larını sevmez.

---

2 *Odessa*, 19.395.

– İnsanlar iyi gibi görünüp iyi olmayanlar ve iyi görünmeyip iyi olanlar konusunda hata yapmaz mı?

– Yapar.

– Öyleyse iyiler düşman, kötülere dost zannedilmiyor mu yanlışlıkla?

– Kesinlikle.

– O zaman adalet, kötülere fayda, iyilere zarar vermek mi oluyor?

– Öyle görünüyor.

– Ama iyiler adildir, adaletsizlik yapacak yapıda değildir.

– Doğru.

– Öyleyse senin düşüncene göre adalet, hiç adaletsizlik yapmayana kötülük yapmaktır.

– Hayır, hayır Sokrates! Bu düşünce doğru olamaz.

– Öyleyse adalet; adile yarar, adaletsiz zarar vermektir.

– Bu sonuç diğerinden çok daha iyi görünüyor.

– Sorun çözülüyor öyleyse Polemarchus, yanlış hüküm veren birçok insan için adalet, kötü sanılan dostlara zarar ve iyi sanılan düşmanlara fayda vermektir. Ve böylece kendimizi Simonides’in kastettiğinin tam tersini söylemiş olarak bulabiliriz.

– Genellikle böyle anlaşılıyor. Ama dayanağımızı değiştirelim, çünkü dostu ve düşmanı ayırırken dayandığımız kavramda yanlışımız gibi görünüyor.

– Hangi kavramda yanlışlık Polemarchus?

– Bize iyi görünen adam dosttur, demiştik.

– Şimdi onu neye dönüştürelim?

– “Hem iyi görünen hem de iyi olan dosttur” demeliyiz Sokrates. İyi görünen ama gerçekte iyi olmayansa, dost görünen ama gerçekte dost olmayandır. Düşman için de aynısı geçerlidir.

– Öyleyse bu görüşten şu çıkıyor: İyi insan, dost; kötü insan, düşmandır.

– Evet.

– Öyleyse adil insana dair bir önceki kavramımızı bir eklemeye yeterli hale getirmemizi istiyorsun. O zaman “Adalet; dosta iyilik, düşmana kötülük etmektir” demiştik. Ama şimdi buna şunu eklemeliyiz; dosta, iyiyse fayda ve düşmana, kötü ise zarar vermek adalettir.

– Tam anlamıyla. Sanırım adaletin doğru tarifi budur.

– Peki iyi bir insan, diğer insanlara kötülük eder mi?

– Kesinlikle hayır. Hem kötü hem de düşman olana kötülük etmeli.

– Atlara kötülük edilirse bu onları daha mı iyi yapar, daha mı kötü?

– Daha kötü.

– Peki bu atlara ait bir özellikten dolayı mıdır, yoksa köpeklere ait bir özellikten dolayı mı?

– Atlara ait.

– Aynı şekilde köpekler de zarara uğradıklarında kötüleşmezler mi? Ve bu da atlara değil, köpeklere ait bir özellikten dolayıdır.

– İster istemez.

– Ve sevgili dostum, “İnsanlar da kendilerine kötülük edildiğinde insana ait ayırıcı bir özellikten dolayı kötüleşirler” dememiz gerekmez mi?

– Kesinlikle.

– Peki ya adalet, insana özgü bir erdem değil midir?

– Öyle olmalı.

– O zaman şu da itiraf edilmelidir ki dostum, kötülük gören insanlar, eskisinden daha adaletsiz olur.

– Anlaşılan öyle.

– Müzisyenler, insanları müzik yoluyla müzikten uzaklaştırır mı?

– İmkansız bu.

– Biniciler binicilik yoluyla insanları atlarla ilgilenmekten uzaklaştırır mı?

– Hayır.

– Öyleyse adil insan, diğer insanları adalet vasıtasıyla adaletsiz kılabilir mi? Ya da iyi insan, diğer insanları erdem vasıtasıyla kötü yapar mı?

– Hayır, bu imkânsız.

– Soğutmak, sıcakın değil; soğğun işidir.

– Evet.

– Nemlendirmek de kurunun değil, yaşın işidir.

– Kesinlikle.

– Kötülük etmek de iyinin değil, kötünün işidir.

– Öyle görünüyor.

– Ve adil insan iyidir, değil mi?

– Kesinlikle.

– Öyleyse Polemarchus, dost olsun veya olmasın, birine kötülük etmek adil insanın işi değildir. Bu, adaletsizin işidir.

– Her bakımdan haklı olduğunu düşünüyorum Sokrates.

– O zaman birisi ‘Adalet, herkese hakkını vermektir’ derse ve bununla da ‘Adil insanın düşmana karşı olan borcu, zarar ve kötülük; dostlarına borcu ise iyilik etmektir’ demek isterse bunu söyleyen kişi gerçekten akıllı bir adam değildir. Çünkü söylediği doğru değildir. Zira bize açıkça belli oldu ki birine zarar vermek, hiçbir durumda iyi değildir.

– Kabul ediyorum.

– O zaman eğer birisi Simonides’in, Bias’ın, Pittacus’un ya da başka bir akıllı kişinin böyle bir şeyi söylediğini iddia ederse ona karşı sen ve ben beraber savaşalım.

– Ben kendi payıma seninle birlikte savaşmaya hazırım.

– Biliyor musun, bu sözler; “Dostlara iyilik, düşmanlara kötülük yapmak adalettir” gibi sözler kime aittir?

– Kime?

– Sanırım bu ya Periander’in ya Perdiccas’ın ya Xerxes’in ya Thebanlı Ismenias’ın ya da büyük güç sahibi olan başka zengin adamlardan birinin sözüdür.

– Çok doğru.

– Pekiyi, madem adaletin de adilin de bu olmadığı anlaşıldı, adalet için söyleyebileceğimiz başka ne olabilir?

Biz böyle konuşurken Thrasymachus birkaç defa tartışmayı kesip söz almaya çalışmıştı, ama yanında oturanlardan konuşmamızı dinlemek isteyenler onu engellemişti. Ancak ne zamanki ben bunları söyledikten sonra bir ara oldu, sükunetini daha fazla koruyamadı. Vahşi bir hayvan gibi kendini toplayarak, sanki bizi parçalara ayıracakmış gibi üzerimize saldırdı. Polemarchus ve ben korkudan titredik.

Thrasymachus orta yere doğru bağırdı:

– Bu söyledikleriniz ne saçma sözler. Budalalar, niçin yerlere yatıp birbirinize yol veriyorsunuz? Sokrates, eğer gerçekten adaletin ne olduğunu bilmek istiyorsan sadece soru sormakla ve başkalarının verdiği cevapları çürütmekle kalma. Biliyorsun ki soru sormak, bu sorulara cevap vermekten daha kolaydır. Sen de cevabını ver ve adaletin ne olduğunu anlat. Ve bana “Adalet, faydalı olandır; kazançlı, avantajlı olandır” gibi cevaplar verme. Açıkça ve dobra dobra ne diyeceksen onu söyle. Böyle saçma şeyleri kabul etmem.

Bu sözleri duyunca dehşete kapıldım ve ona korku ile baktım. Sanırım onun bana bakmasından evvel ben ona bakmamış olsaydım, sesimi hiç çıkaramazdım. Neyse ki cevap verebilecek duruma geldim ve hafif bir titremeyle dedim ki:

– Thrasymachus, bize böyle kırıcı davranma. Eğer ben ve arkadaşım meseleyi incelerken yanlış yapmışsak emin ol, istemeyerek yaptık bunu. Eğer araştırmamız altın için olsaydı birbirimizin önünde eğilmez, onu arayıp bulma şansını birbirimize vermezdik. Biz adaleti, som altından

daha kıymetli olan adaleti aradığımız için böyle birbirimize yol verip duruyoruz. Onu bulmak için elimizden geleni yapmadığımızı zannetmemelisin dostum. Biliyorsun ya, kabahat, gücümüzün azlığında. Biz aslında senin gibi zeki arkadaşlardan şiddet değil, anlayış görmeliyiz.

Bunu duyunca kaba ve şeytani bir kahkaha attı ve dedi ki:

– Ah tanrım! İşte Sokrates’in o bilinen ironisi! İş, cevap vermeye gelince düşüncelerini saklayacağını ve sana sorulan soruya cevap vermek yerine başka bir şey yapacağını tahmin etmiştim, biliyordum.

– Ne zekisin Thrasymachus! Çok iyi bilirsin ki birine “On iki ne kadardır?” diye sorduğunda ve “Bana on iki; iki kere altıdır, üç kere dördttür, altı kere ikidir, dört kere üçtür diye cevap verme arkadaş! Böyle saçma sözleri cevap olarak kabul etmem” dediğinde açıktır ki bu şekilde sorulmuş bir soruya hiç kimse cevap veremez. Farz et ki biri sana, “Ey Thrasymachus, sen ne demek istiyorsun? Yasakladığın cevaplardan birini veremeyecek miyim? Eğer gerçek, bunlardan birisi ise gerçekten farklı bir şeyi mi söylemek zorundayım, sen ne demek istiyorsun?” dedi. Ona cevabın ne olurdu?

– Of, dedi Thrasymachus. Bu iki konu ne de çok birbirine benziyor!

– Buna engel olacak hiçbir şey yok. Benzemese bile soruyu sorduğun kişiye benzer görünmesi yeter. İster yasaklayalım ister yasaklamayalım tut ki karşıdaki sana böyle söyledi. Ne cevap verirsin?

– Senin yapacağın bu mu yani? Bu yasaklanmış cevaplardan birini mi vereceksin?

– Eğer görüşüm bu yönde olursa öyle dememe şaşırılmamalıdır.

– Peki eğer ben adalet hakkında bütün bunlardan farklı, bunlardan üstün bir cevap verirsem nasıl bir cezayı hak edersin sence?

– Bilmeyene yakışan ceza neyse onu. Bilmeyene yakışan, bilmediği şeyi öğrenmektir. Çekmek istediğim ceza bu.

– Sağlığını sevdim Sokrates. Ama “öğrenme”ye ek olarak bir miktar para da ödemelisin.

– Pekâlâ, param olursa veririm, dedim.